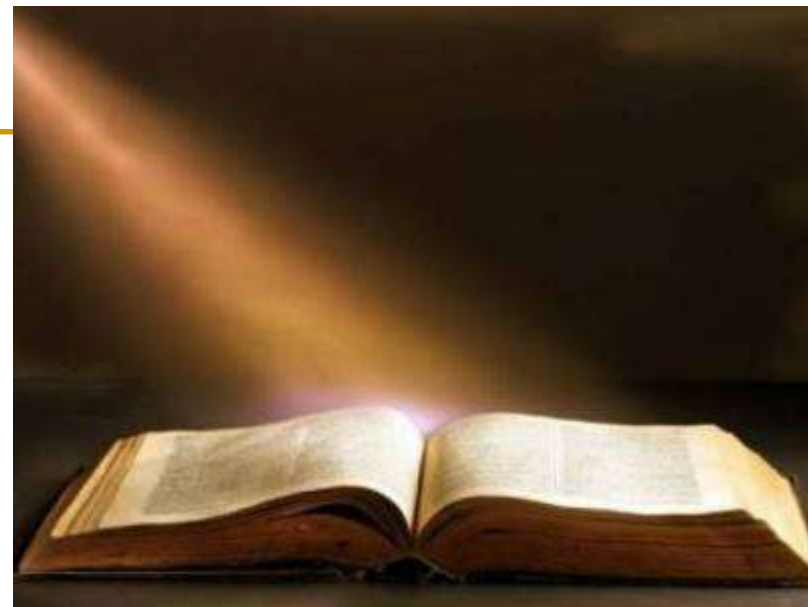

Hrvatska redovnička konferencija
Novicijska škola
četvrtkom u 15:45
amdg.ffrz.hr

Petoknjižje

(Tora – Zakon)

Božja Riječ na početku velikih religija

dr. sc. Niko Bilić

<http://amdg.ffrz.hr> > nastava > HRK

Biblija na Uskrs (Lk 24)

- “Počevši od **Mojsija** i svih proroka... što ima *o njemu*” (Lk 24,27);
  - “**otvara** nam Pisma” (v32)
- Trostruki preokret:
  - oči (v16.31)
  - srce (v25.32)
  - govor (v17.29)
- Trostruki rezultat (32s.36):
  - osjećaj (v32), povratak do Križa, zajedništvo (v33.36)
- “Sve što je u **Zakonu**, *Prorocima* i *Psalmima* (v44)
  - *o meni* napisano”
  - “**otvori** im pamet da razumiju PISMA” (v45)

Ključ: Učitelj i Sveto pismo

- γέγραπται – “pisano je”
  - tri kušnje u pustinji:
    - Čovjek ne živi samo o kruhu (Pnz = *Ponovljeni zakon* 8,3)
    - Ne iskušavajte Boga svoga (Pnz 6,16, LXX=*Septuaginta* jd.)
    - Njemu iskazuj štovanje (Pnz 6,13)
- νόμος καὶ προφεταί – *Zakon* i Proroci
  - *ispuniti* (Mt 5,17)
  - zlatno pravilo: Činite! (Mt 7,12)
  - prva zapovijed: Ljubi! (Mt 22,40)

Jošua čita zakon (Jš 8,30–35) 1

- **Knjiga Mojsijeva zakona (Jš 8,31, usp. 1,8)**
  - תורה *torâ* – Pouka/ “Upute”
- **Što Jošua s tim čini u 8,32.34?**
  - Prepisuje (32 “ispiši” Pnz 27,8)
  - Čita (34)
- **u Obećanoj zemlji! (Jš 8,30.33)?**
  - Brdo Ebal (usp. Pnz 27,4)
- **Bogoslužje – u Jš 8,30.33b:**
  - Primjena: žrtvenik (30 – Izl 20,24s; Pnz 27,5),
  - Primjena: blagoslov (Jš 8,33b – Br 6,22-26)

Jošua čita zakon (Jš 8,30–35) 2

- *liturgijski pristup* tekstu:
  - žrtve (Jš 8,31
usp. Pnz 27,6),
  - red slušatelja (Jš 8,33)
- *Zakon stvara zajednicu (v33.35):*
  - “sav Izrael” (33.35) – struktura?
  - Odgovorni, narod, žene i djeca, stranci (!)
    - Što se čita (34s)?
  - *sve je važno – kanonski pristup*

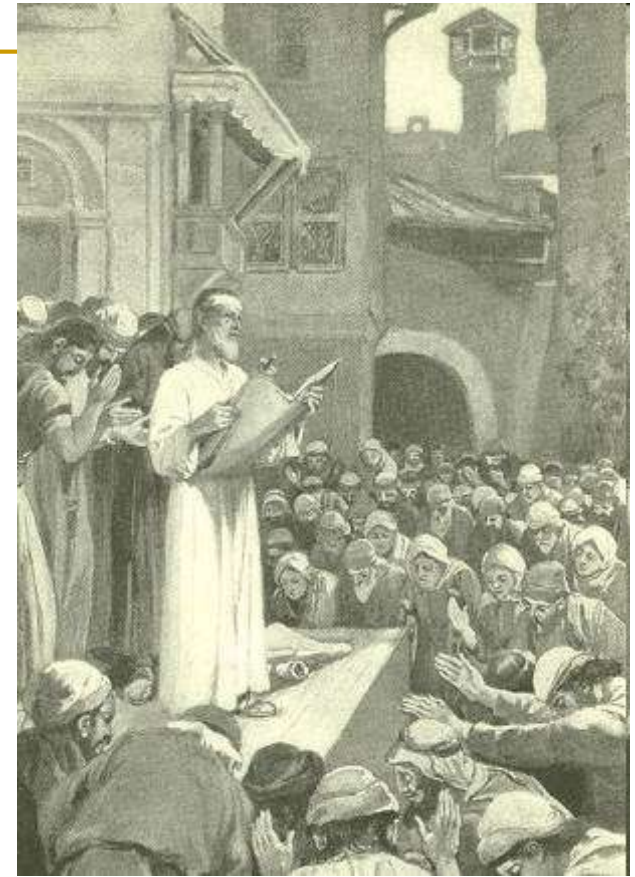
Pronalazak svete knjige (2 Kr 22)

- 622. pr. Kr., kralj Jošija i בית יהוה (Dom Gospodnji) 22,5
  - “popravljaju” (22,5)
- Što s “Knjigom Zakona” 22,8.13?
  - tj. “Saveza” (23,2)
- *Pronađena* (22,8.13; 23,2)!
- Kralj reagira u 22,11.19:
  - Sluša i razdire haljine (v11)
  - Ponizio se pred Bogom i plakao (v19)
  - Šalje izaslanstvo (v12.20)
- Rezultat u 23,1-3:
  - Čita narodu i obnavlja Savez (23,1-3)
    - Holistički pristup: sve riječi (v2), sav narod (v3)

Veliki povratak (Neh 8)

- 515. pr. Kr., Ezra
- od Boga preko Mojsija (v1.14)
- Za כל העם *kol ha'am*
- sav narod (11x)
- Liturgijski pristup (v4.6):
  - Postolje (v4)
  - Blagoslov i poklon (v6)
- Recepcija (v3.8.12):
  - Pozorno slušanje (v3)
  - Tumačenje po odlomcima (v8)
  - Shvaćanje (v12)
- Reakcija (v9.12.17):
  - plač (v9),
  - gozba (v12),
  - velika radost (v17)

Kanon

- κανών – mjera:
  - ustaljeni popis i raspored
- Suvremeni kanon SZ:
- **Petoknjižje:**
  - Post do Pnz
- *Povijesne* knjige:
  - Jš do 2 Mak
- *Mudrosne* knjige:
  - Job do Sir
  - Psalmi
- *Proročke* knjige:
  - Iz do Mal

- NZ
- **Evandjelja i Djela**
- = **povijest**
- **Poslanice**
(Pavlove + katoličke)
- = **mudrost**
- **Otkrivenje**
- = **proroci**

Hebrejska Biblija (HB)

- “*proto-kanon*“ – prvi, 3 dijela
- תורה – ***Tôrâ = Zakon (Pouka)***
  - Pisac, svrha u Izl 24,12?
  - Bog, za *pouku* (glagol ירה)
  - Pentateuh
  - Od stvaranja do Mojsijeve smrti
- נביאים – ***Nebi’îm = Proroci***
  - Od Jš (– 2 Kr) do (Iz –) Mal
- כתובים – ***Ketubîm = Spisi***
  - Rut, “mudrosne”, Ezer/Neh, Dn, Ljet
- → TaNaK

©JewishEncyclopedia.com

Septuaginta

- **70=LXX =“deutero-kanon”**
  - Grčki kanon, Grč. Biblija
  - Prijevod svetih knjiga
  - Nakon Aleksandra Velikoga, za vjernike
- **Nov jezik: prijevod na grčki**
- **Nov raspored (“logički” i kronološki)**
  - Prošlost, sadašnjost, budućnost
  - Npr. **Rut 1,1**
- **Nove knjige: 7 knjiga**
  - Tob, Jdt, 1 i 2 Mak, Mudr, Sir, Bar
  - + dodatci u Dn i Est
- **Teološki naglasci (svetost, David i hram...)**

ΓΕΝΕΣΙΣ.

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἡ δὲ γῆ ἦν ἄβρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἑτεφείρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀπὸ μέσον τοῦ φωτός, καὶ ἀπὸ μέσον τοῦ σκότους. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν, καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα. Καὶ ἐγένετο ἡσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος· καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀπὸ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος· καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀπὸ μέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερέωματος, καὶ ἀπὸ μέσον τοῦ ὕδατος, τοῦ ἐπάνω τοῦ στερέωματος. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν· καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν· καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα δευτέρα.

Jezici Staroga zavjeta

- hebrejski
- aramejski: Dn (2,4b-7,28) i Ezer (4,8-6,18; 7,12-26)
- grčki: 7 “deuterokanonskih” (Tob, Jdt, 1 i 2 Mak, Mudr, Sir, Bar) i dodatci Dn 3,24-90 + 13.14 i Est
  - KS: kurziv, Šarić: A, B, C, D...
  - NZ grčki
- prijevod:
  - LXX – grčki (2. st. pr. Kr.)
  - Vulgata (Vg.): novi jezik + Novi zavjet
    - Sv. Jeronim
    - latinski (kraj 4. st.), redakcija i prijevod
- citiranje: npr. 1 Sam 3,1–5

Svečana Biblija zagrebačke katedrale, XIV. st.

“Rukopisi”

- *Apografi* – prijepisi
- hebrejski (SZ): Codex Leningradensis (11. st.)
  - Aleppo Codex 930. g
(www.aleppocodex.org)
- Grčki (SZ + NZ):
  - Vatikanski (B) (4. st.)
  - Sinajski (S)
- Od 1947. Kumran
  - 1. st. pr. Kr.
  - Vjerno sačuvani

- Hrvatski:
  - <http://biblija.ks.hr/>
  - <http://www.intratext.com/IXT/SCR0002>
  - Hebrejski tekst i zvuk:
www.mechon-mamre.org

Stari Savez

Posljednja večera
Pascal-Adolphe-Jean
DAGNAN-
BOUVERET
Privatna zbirka

- τὰ βιβλία [ta biblia] – knjige:
umanjenica, množina
  - 1. Klem
- “Zavjet” – Savez: ברית (*b^erît*) = διαθήκη (*diathéke*)
  - Vetus Testamentum > europski jezici
- Savez na Sinaju (Izl – Br): “krv *saveza*” (Izl **24,8**)
- Isus: “Ova je čaša *novi savez* u mojoj krvi”
(1 Kor **11,25**=Lk **22,20**) ← “novi savez” (Jr 31,31)
- ⇔ “stari zavjet” (2 Kor 3,14)
  - Poslanica Hebrejima:
- “novi savez” (8,13) – “prvi savez” (9,15)